

Ny forvaltningsmodell for utmark (tidl. Statsgrunn)

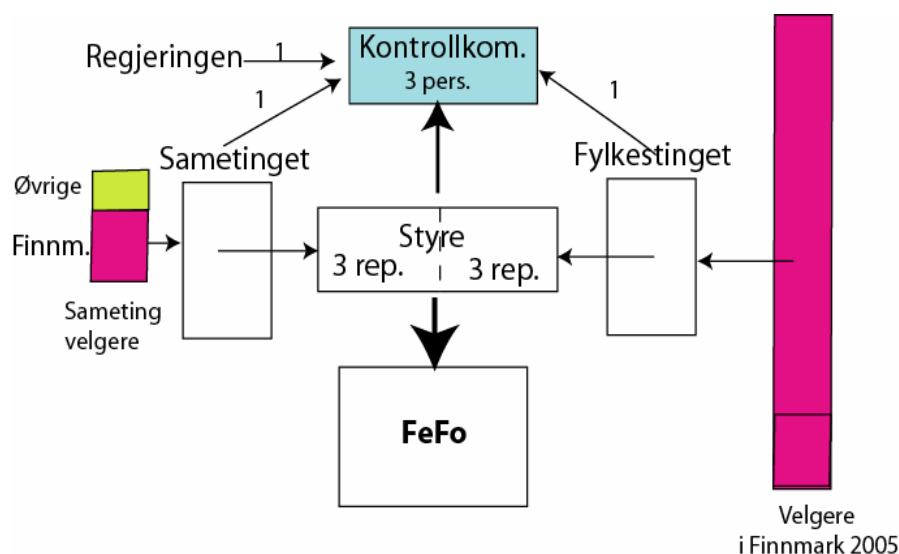
Bakgrunn for dette notat

EDL er stiftet for å bidra til at Finnmarksloven (FL) revideres og endres som grunnlag for lokal forvaltning av tidligere statsgrunn i landet. To forhold ligger bak dette krav: FLs styringsmodell og FL,s §3 som angir at ILO 169 konvensjonens er overordnet FL.

Dette notat tar opp styringsmodellen og skisserer et alternativ basert på en nasjonal lov.

Dagens forvaltningsmodell

Finnmarksloven (FL) anviser en styringsmodell for forvaltningsselskapet FeFo som bygger på en todeling av styret med tre styremedlemmer i hver del. Den ene del oppnevnes av Sametinget og den andre del av Fylkestinget i Finnmark. Styrets velges for en periode på 4 år og vervet som leder veksles årlig mellom de to deler. Forvaltningsselskapet kan ikke begjæres konkurs. Selskapets styre er underlagt årlig kontroll av en komité på tre personer oppnevnt av Fylkestinget, Sametinget og Regjeringen i statsråd (Kongen).

Svakheten med denne modell er:

Modellen bygger styrets legitimitet på en todeling av befolkningen, de som er i samemanntallet og som Sametinget representerer og de som ikke står i samemanntallet og som Fylkestinget representerer i realiteten begge disse grupper. Gruppenes størrelse er vesensforskjellig. Fylkestingets legitimitet i Finnmarks befolkning er nærmere 7 ganger større enn Sametingets. Likedelingen av styreprerantasjonen er således grunnleggende udemokratisk.

Et styre skal også ha en overordnet innstans. I FL er det kontrollkomiteen. Denne skal godkjenne regnskap, årsmelding og disposisjoner. Den har ingen funksjon som gir tilbakemelding om selskapets tjenesteproduksjon og hvorledes denne virker for befolkningen. Modellen gir kun mulighet for lokal påvirkning av styrets arbeid indirekte via valgene til Fylkesting og Sameting hver 4. år. Modellen er nærmest lukket for demokratisk påvirkning.

Utmarkforvaltning knyttet til tidligere statsgrunn er også en aktuell problemstilling i Troms, Nordland, Trønderlag og Hedemark. Det vil unektelig være merkelig om FE styringsmodell skulle anvendes i disse fylkene. Skal Sametinget her oppnevne halve styret, vil det udemokratiske ved modellen slå ennå hardere ut. For Nordlands vedkommende vil man da gjøre 600 manntallsførte samer likeberettiget med ca 130.000 øvrige velgere. Dette tilsier at FLs styringsmodell, med stor sannsynlighet, ikke vil bli godtatt i andre deler av landet.

Modellen er knyttet til dagens regionale inndeling i Fylker. Den regionale forvaltning er i sin helhet i støpeskjeen. Dersom geografiske endringer skjer betyr det at modellen må legges om og lovene må omskrives.

EDL mener disse sider ved FL gjør loven uanvendelig utenfor Finnmark og at et nytt nasjonalt lovverk for utmarksforvaltning også bør gjøres gjeldende for Finnmark.

Felles Nasjonal Modell med lokal forankring

EDLs utgangspunkt er at det lovverk som skal styre bruken av tidligere statsgrunn bør være nasjonalt ensartet, uavhengig av regionale inndelinger og brukernes/folkets etniske tilhørighet. Lovverket bør forankre styringen i det representative lokale demokrati på en måte som tar hensyn til bosetningsstrukturen og størrelsen på utmarksområdene.

Vi mener at aksjeselskapsformen med statutter som dels er gitt i lovs form av staten er den mest tjenlig selskapsform. I det følgende vil vi skissere en slik løsning, men understreker at den endelige utarbeidelse av en slik styringsmodell er et arbeid som må gjøres av dertil egnet faginstans.

Skisse til enhetlig regional forvaltningsmodell for statens utmark

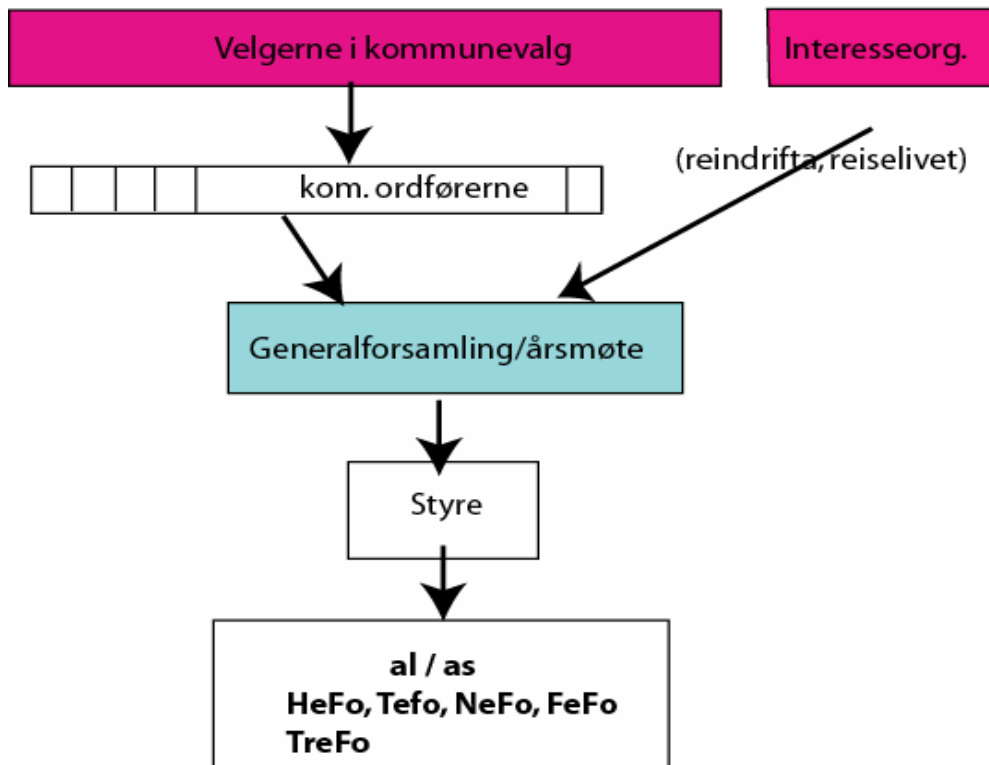
Forslaget innebærer en selskapsform som i utgangspunktet bygger på aksjeloven.

Modellen kan tilpasses det som anses som naturlige forvaltningsområde etter geografiske, biologiske og organisatoriske kriterier uavhengig av regional inndeling.

Selskapets formelle eiere er primærkommunene med utmarksområder (tidligere statsgrunn) innenfor den avgrensning som utgjør den aktuelle forvaltningsenhet. Andre eiere kan være interesseorganisasjoner med spesiell tilknytning til områdene slik som reindriftsnæringen, reiselivet, og lignende.

Selskapets generalforsamling er aksjonærene representert ved kommunene (ordførerne) pluss representanter for nevnte spesielle organisasjoner.

Aksjemakt fordeles ut fra kommunenes **utmarksareal** og **godkjente stemmer** ved siste stortingsvalg eller kommunevalg.

Selskapets statutter fastslår at aksjene ikke kan selges og skal omfordeles etter hvert stortingsvalg/kommunevalg ut fra valgdeltagelse. Øvrige bestemmelser fastsetter de retningslinjer Stortinget mener skal gjelde for utmarksforvaltning og bruk generelt gjennom egen lov. Loven fastslår bl.a. at aksjene ikke er omsettelige og at aktiva i selskapene ikke kan pantsettes.

Loven bestemmer også beregning av "aksje"- fordelingen og hvilke organisasjoner som skal kunne ha aksjer og om disse skal kunne omfordeles av generalforsamlingen, etc.

Eksemplifisering for Finnmarkseiendommen (FeFo)

Hva dette vil kunne bety for en region som Finnmark er eksemplifisert i det følgende. Vi antar her at en legger hele arealet innenfor kommunegrensene til grunn. Videre at stemmetall ved siste stortingsvalg og areal teller likt. Med utgangspunkt i utstedelse av 1 million aksjer til kommunesektoren vil vi i det følgende eksempel vise hvilken makt dette gir den enkelte ordfører på selskapets generalforsamling:

Finnmarks samlede areal er : 48 649 km²

Godkjente stemmer i Finnmark ved stortingsvalget 2005 var: 37047

Antall "aksjer" (1.000.000) fordelt likt på landareal og stemmer, gir 500000 på hver.

Antall aksjer pr godkjent stemme blir da: $(500.000/37047) = \underline{13.50}$.

Antall "aksjer" pr km²: $(500.000/48.649) = \underline{10.27}$

Tabellen nedenfor viser nå hvorledes "aksje"- makta fordeles på hver av de 19 kommuner i Finnmark. I Finnmark har alle kommuner utmarksarealer. I andre deler av landet er dette begrenset stort sett til innlandskommunene.

	Stemmer	Areal	Stemme - vekt	Areal - vekt	Sum sortert	Avrunnet
Alta	8561	3845	115659,11	39488	155147,11	155
Kautokeino	1378	9704	18616,78	99660	118276,78	118
Sør-Varanger	4975	3967	67212,25	40741	107953,25	108
Porsanger	2190	4873	29586,9	50045	79631,9	80
Karasjok	1409	5463	19035,59	56105	75140,59	75
Hammerfest	4669	847	63218,26	8698	71916,26	72
Tana	1552	4055	20967,52	41645	62612,52	63
Vadsø	3261	1259	44056,11	12929	56985,11	57
Lebesby	716	3459	9673,16	35523	45196,16	45
Nordkapp	1751	923	23656,01	9479	33135,01	33
Båtsfjord	1070	1433	14455,7	14717	29172,7	29
Kvalsund	591	1846	7984,41	18958	26942,41	27
Vardø	1237	585	16711,87	6154	22865,87	23
Gamvik	592	1431	7997,92	14696	22693,92	23
Nesseby	548	1442	7403,48	14809	22212,48	22
Måsøy	703	1136	9497,53	11666	21163,53	21
Berlevåg	616	1142	8322,16	11728	20050,16	20
Loppa	681	690	9200,31	7086	16286,31	16
Hasvik	547	555	7389,97	5699	13088,97	13

Kommentar.

Som en ser er konsekvensen av dette at Alta, Kautokeino og Sør-Varanger stiller på topp og at disse har nesten rundt 10 ganger mer stemmetyngde (makt) enn Hasvik. Altas Andel 155, (vi avrunner og sløyfer nullene) skyldes både areal og folketall mens Kautokeino (118) får uttelling for stort areal. Dette illustrerer prinsippet.

Denne modell gir befolkningen, gjennom sine ordførere, en årlig mulighet til å påvirke styret til eiendomsforvalteren ut fra den effekt forvaltningen har for utmarksbrukerne. Som ansvarlig for all arealdisponeringer i henhold til Plan og Bygnings Loven (PBL) har ordførerne gjennom denne modell en mulighet til å bidra til at kommunale hensyn og overordnede regionale hensyn finner sin løsning.

Den forslåtte modell gjør kommunene til "medeiere" av et felles regionalt forvaltningsorgan som i henhold til lovpålagte statutter yter de tjenester som utmarksbrukere søker. Modellen tar dette eieransvar fra Fylkeskommune og Sametinget. Begge disse organer har liten eller ingen befatning med befolkningsrettede tjenester. Det er etter EDLs oppfatning urimelig at primærkommunene som bærer de tunge tjenester som helse, sosialomsorg og skole ikke skal ha kontakt med trivselskapende tjenester som knytter seg til sosial bruk av utmark. Kommunene har ansvar for ferdsel og lokal berettiget høsting og derfor også behov for et kontaktpunkt mot grunneieren.

Modellen kan resultere i større interesse for deltagelse i kommunevalg og politikk.

Modellen gir en demokratisk styring av forvaltningsselskapet med bedre kontakt med representanter for berørte parter gjennom selskapets årsmøte.

Modellen vil kun realiseres gjennom en lov for regional forvaltning forankret i det lokale demokrati uten at utmarksområdene blir oppstykket i ulike mindre og urasjonelle enheter.